Sociala rörelsen i Ukraina:
Är pesten på väg tillbaka till Europa?

14 september 2026

Sociala rörelsen (Sotsialnyi Ruch) betraktar inskränkningarna av ukrainarnas rättigheter [i EU-länderna], liksom minskningen av det totala biståndet till Ukraina, inte bara som ett hot mot vårt land, utan också som en risk för att de demokratiska och medborgerliga principer som Europa har kämpat för sedan mitten av 1900-talet ska urholkas.

Den 4 mars 2022 trädde massflyktsdirektivet om tillfälligt skydd i kraft i alla EU-länder som en del av Europeiska unionens stöd till Ukraina. Syftet är att rädda livet på miljontals människor som tvingats fly den ryska arméns offensiv som åtföljdes av plundring, våldtäkter och mord av civilbefolkningen.

Ukrainare som beviljades tillfälligt skydd lovades hjälp med bostad, integration på arbetsmarknaden, social trygghet och ekonomiskt stöd.

Efter nästan fem års fullskaligt krig i Ukraina har dock den inrikespolitiken i ett antal EU-medlemsstater nyligen börjat svänga i motsatt riktning och vända sig mot Ukraina. Istället för integration och erkännande av de år de har tillbringat i EU-länderna erbjuds människorna ”självförsörjningstester”, nedskärningar av förmåner och antydningar om att de bör återvända hem, samtidigt som den terror som de ryska trupperna riktar mot dem fortsätter oförminskat. Samtidigt uppvisar diplomater som finansieras ur Ukrainas statsbudget en passivitet som får människorna att känna sig försvarslösa och vilsna.

Vad kan komma att förändras inom en snar framtid?

På Irland förbereder regeringen en fullständig avveckling av det långsiktiga stödet för uppehållstillstånd för cirka 60.000 ukrainare senast i mars 2027. Samtidigt diskuteras ett lagförslag enligt vilket de år som tillbringats under tillfälligt skydd inte alls ska räknas in i den tid som krävs för medborgarskap. Människorättsorganisationer som bistår ukrainska flyktingar har redan beskrivit dessa förslag som ett försök att förvandla Irland till en fientlig miljö för människor som bidrar väsentligt till samhället.

Medan den irländska regeringen öppet förbereder sig för att lämna tiotusentals ukrainare utan bostad och utan en väg till medborgarskap, föredrar den ukrainska diplomatiska beskickningen i Dublin att blunda; den ukrainska ambassaden lämnar vädjanden som rör personer med funktionsnedsättningar och cancer utan åtgärd. Kyjivs diplomatiska tystnad är häpnadsväckande i denna situation och framstår inte som neutralitet utan som tyst samtycke, trots nedskärningar av socialbidrag, arbetslöshet, avsaknaden av ett statligt program för subventionerade bostäder och önskan att skicka tillbaka människor som inte är välkomna.

Det högerextrema partiet *Alternativ för Tyskland* (AfD) gör ingen hemlighet av sina avsikter och kräver öppet avskaffande av bidrag till ukrainska flyktingar och främjande av ”återvändande”, samtidigt som man förklarar delar av det ockuperade och frontnära området i Ukraina

som ”säkra” för återvändande och driver på för närmare band med Ryssland, vilket går så långt som att återuppta gasleveranserna via Nord Stream.

AfD:s partiprogram i delstaten Sachsen-Anhalt, där partiet fick nästan 50 procent av rösterna i valet den 7 september och kommer att bilda delstatsregering, går ännu längre: att frånta ukrainare deras status som krigsflyktingar, införa ekonomiska incitament för att lämna landet och, utöver det, behålla och utöka undervisningen i ryska i skolorna samt återuppta program för skolutbyte med Ryssland. Samtidigt som vissa ukrainare uppmanas att packa sina väskor förbereds redan skolbänkar för elever från angriparens landet – förmodligen med kvoter för barn som deltar i den så kallade ”särskilda militära operationen”.

Även Polen drar konsekvent ned på sitt stöd: tillgången till sociala förmåner, sjukvård och statligt subventionerade bostäder begränsas. Och allt detta sker mot bakgrund av stigande brottslighet riktad mot ukrainare.

Denna trend har inte heller skonat Danmark. I slutet av augusti antog det danska parlamentet en lag som begränsar tillgången till tillfälligt skydd för ukrainska män i åldern 23–60 år och som enligt ukrainsk lag är mobiliseringspliktiga och inte har befriats från värnplikt. Samtidigt är det viktigt att uppmärksamma dem som motsatte sig detta: våra danska kamrater från Enhedslisten och Alternativet stödde inte detta beslut.

Våra kamrater från Enhedslisten och Alternativet har visat att stöd till Ukraina och skydd av ukrainarnas rättigheter kan och måste gå hand i hand. Så här bör sann internationell solidaritet se ut: inte kräva att människor avstår från sin rätt till skydd, utan att kämpa för att ukrainarna ska få ett tryggt liv och anständiga levnadsvillkor, oavsett kön.

Och även om EU officiellt har förlängt det tillfälliga skyddet för ukrainare till den 4 mars 2028, och därmed uttryckligen erkänner att återvändandet för miljontals människor till sina hem fortfarande innebär en livsfara, minskar stödet till ukrainska flyktingar stadigt.

Att högerpartierna vinner i popularitet, mot bakgrund av ekonomisk stagnation under det största kriget i Europa sedan andra världskriget, kommer knappast som någon överraskning. Men omfattningen av denna nya ”bruna våg” når långt bortom gränserna för vanliga valkampanjer. Den hotar inte bara med nederlag för Ukraina. Den underblåser antidemokratiska, antieuropeiska och chauvinistiska stämningar som kan komma att ifrågasätta själva de landvinningar som Europeiska unionen bygger på som överstatlig struktur.

2000-talets ”bruna pest” kommer inte alltid att innebära att man marscherar i parader eller viftar med högerradikala symboler (även om detta redan sker överallt). I dag döljer den sig bakom diplomatiskt språk, valmanifest, slagord om att ”skydda nationella intressen” och cyniska beräkningar om att billig rysk gas ska göra de europeiska länderna stora igen.

Därför sträcker sig frågan om ukrainska flyktingar idag långt bortom socialpolitikens område. Det sätt på vilket Europa behandlar människor som har flytt den ryska aggressionen visar i vilken utsträckning det självt är berett att försvara de mänskliga rättigheter, den solidaritet och den demokrati som det bekänner sig till.

Sociala rörelsen ser inskränkningen av ukrainarnas rättigheter, liksom minskningen av stödet till Ukraina som helhet, inte bara som ett hot mot vårt land, utan också som en risk för att de demokratiska principer och mänskliga rättigheter som Europa har kämpat för sedan mitten av 1900-talet ska raseras. Om Europa tillåter att grundläggande humanitära principer kastas åt sidan för tvivelaktiga politiska vinster, riskerar det att förlora sin identitet. Samtidigt är behovet av en stat som verkligen skyddar ukrainarna större än någonsin! Det handlar inte om att upphöra med ”paternalistiska” förväntningar om socialt stöd, och det handlar inte heller

om att ge efter för konservativa stämningar; snarare kräver det nödvändiga rättigheter för ett folk som drabbats av det värsta kriget i Europa under de senaste hundra åren.

Av Manen, Sociala rörelsen, 14 september 2026

Översättning: Jan Czajkowski